

ordens-lasarettet samt fattigvården i de landsortsstäder, der kortfabriker vid Kongl. Kungörelsens utfärdande voro och fortfarande äro i verksamhet — må kunna beräknas till statsverket behörigen ingå.

Detta mål torde kunna vinnas antingen genom afgiftens nedsättande eller genom skärpta ansvarsbestämmelser för öfverträdelser emot Kongl. Kungörelsens stadganden; och i sistnämnda hänseende hemställer jag, huruvida det icke må anses lämpligt, att särskildt ansvar, och strängare än det för försäljning af ostämplade spelkort nu stadgade, bestämmes för kortfabrikant, som dylika kort afyttrar. Jag anhåller emellertid vördsammast, att Bevillnings-Utskottet, dit denna motion torde blifva remitterad, måtte efter frågans öfvervägande sjelf afgifva förslag till de förändringar i den Kongl. Kungörelsen, som Utskottet kan finna mest ändamålsenliga.

Stockholm den 28 Januari 1881.

G. W. Löneyren.

N:o 102.

Af Herr **J. Anderson** i Tenhult: *Om tillerkännande åt skolväsendet å Visingsö af vissa inkomster utöfver statsanslaget.*

Under den tid, Grefve Per Brahe den yngre innehade Visingsö grefskap, upprättade han å ön år 1636 en efter den tidens förhållanden stor skola och anslog till densamma underhåll utaf sina från kronan till frälse köpta hemman 10 $\frac{1}{4}$ mtl.

Någon tid derefter eller den 12 Mars 1647 anslog samme grefve »till evärdelig tid» 5 $\frac{1}{2}$ mtl till skolan, och den 4 Januari 1654 förord-

nade han, att, om lärjungarne »ej finge behålla sockengången allt framgent» och ätten utdöge, han för skolans bestånd skänkte af sina afingegods i Vestergötland 6 mtl och i Småland 1½ mtl med föreskrift, huru mycket som deraf skulle tillkomma rektor, conrektor, kollega, scholfogden, organisten, klockaren och djeknar, och att resten af inkomsterna skulle användas till skolbyggnadens underhåll, allt under den regerande grefvens direktion», men om ätten utdöge, under biskopens och konsistorii i Vexjö jemte »præpositi eller pastoris på Visingsö, rektors och conrektors tillsyn.»

Den 15 Januari 1661 anslog samme grefve åtskilliga fastigheter till musikanter och till enkesäten för kyrkoherdens och rektors enka.

Den 20 Februari 1666 omreglerades lönerna för rektor, scholfogden, organisten, violinisten, basisten och djeknar, och bestämmelserna afslutades med en bön till Sveriges konung, att, äfven om greffliga linien utginge, testamentet dock alltid måtte blifva vid makt hållet.

Den 5 Mars samma år gjordes ytterligare förordnanden till förmån för prostens, såsom inspektor, och rektors enkor, så länge de lefde i enkestånd, med föreskrift, att detta lika som det förut bestämda »oförtryckt till evärdeliga tider blifva skulle».

Efter ytterligare några års förlopp eller den 4 Oktober 1673, sedan han på uppgifvet sätt kommit i besittning af sin Hauptman Julius Landtzenfelts i grefvens tjenst förvärfvade fastigheter, anslog han till »scholans underhåll till evärdelig egendom» 25 mantal, hvarjemte lönerna förhöjdes och reglerades; och tilläts då att ungdom *utom grefskapet* äfven der finge studera; grefven »implorerade» till slut Sveriges konungars milda och rättvisa försvar för scholan, som grefven »instaurerat och med underhåll af sina enskilda afingegods försörjt».

Den 29 April följande år tillförsäkrades inspektor vid skolan ytterligare fördelar.

Sedan skolan sålunda genom en ädel gifvares försorg blifvit stiftad och med rundeliga anslag några år fortgått, blef genom Carl XI:s reduktion år 1681 grefskapet indraget, men skolan fortfarande bibehållen, ity att anslaget som kongl. donation ad pios usus återskänktes till det af bemälda konung den 11 Maj 1692 inrättade gymnasium jemte en kongl. trivialskola, hvarjemte ny lönereglering försiggick; och synes som i denna lönereglering ingått de fastigheter, hvilka utgjort Per Brahes enskildt förvärfvade, till skolan skänkta fastigheter.

Så vidt jag kunnat finna, blefvo de hemman och hemmansdelar, som Per Brahe sjelf köpt och förvärfvat, icke vid reduktionen indragne

till kronan, utan vid skolan bibehållne; men då förut nämnde konung bestämde, att skolan på Visingsö skulle förändras till gymnasium och en särskild trivialskola, samt till dessas underhåll anslog en del af de vid reduktionen till kronan indragna hemman, har i senare tider alltsammans anförts såsom en kongl. donation ad pios usus.

Om man aktgifver på de bestämmelser, som donationsbrefven innehålla, finner man, att i fråga varande skola från början stiftades endast till förmån för grefskapets ungdom, men att genom urkuunden den 4 Oktober 1673 tillåtelse lemnades för ungdom utom grefskapet att vid skolan studera.

Visingsö, en hel socken med samma namn, innehållande $64\frac{3}{4}$ mantal, deribland Visingsö grefliga sätesgård, bebyggd 1583 på då varande hemmanen Valby, Husby och Ströja, i senare tider kallad kungsladugård, $5\frac{1}{2}$ mantal, var grefvarnes residens; dessutom hörde många hemman och lägenheter på fastlandet till grefskapet. Och synes grefven, som inrättat i fråga varande skola, hufvudsakligen afsett upplysning och bildning bland befolkningen på ön, för hvilken orsak ej allenast boktryckeri der anlades, utan äfven ett bibliotek på nära 900 volymer för utlåning inrättades.

Efter reduktionen fortgick undervisningen vid gymnasium och trivialskolan å Visingsö i mer än 130 år, då läroanstalten i anledning af en år 1800 af riksdagsmannen inom borgareståndet J. H. Strömberg i Jönköping väckt motion förflyttades och förenades med Jönköpings läroverk, utan att, så vidt jag kunnat finna, invånarne på Visingsö, för hvilkas bildning skolan tillkom, ens blifvit öfver flyttningen hörde, mycket mindre dertill gifvit sitt bifall.

Af Kongl. Brevet af den 4 September 1811 inhemtas, att Kongl. Kammarkollegium bland räkenskaperna funnit, att en del af de till Visingsö skola af Grefve Brahe donerade hemmanen före reduktionen varit bemälda grefves »gamla frälsen», och således i saknad af motbevis ej kunnat bestämma, om donationen af dessa frälsehemman bör såsom kunglig eller enskild anses.

Af samma Kongl. Bref inhemtas äfven, att Kongl. Maj:t förordnat, att Kansli-styrelsen egde uttryckligen förstärkt konsistorium i Vexjö uppgifva, »huru med en tillräcklig lön för en skicklig lärare denna pedagogi på Visingsö må kunna göras nyttig för dem, hvilka ännu sysselsätta sig med åkerbruk och landtskötsel», hvarefter Kongl. Maj:t ville till pröfning och afgörande upptaga frågan.

En pedagogiskola är enda kvarlevan af den på sin tid så rikt ut-

rustade skolinrättningen, och den nu varande skolan har en högst obetydlig inkomst af det dertill anslagna bostället, hvilket möjligen 1811 kunde anses efter den tidens undervisning i skolan och lärares aflöning någorlunda hjälpligt, men efter nutidens förhållanden och fordringar är alltför otillräckligt för att lemna en anständig lön för lärare och underhåll af hus och inventarier, som nu måste vara både fullständigare och värdefullare än då.

Visingsö församling, som består af $36\frac{1}{8}$ mtl skatte, öfrige af krononatur, och har inskränkta egor, af hvilka en del genom Vettern årligen bortsköljes, hvarigenom betydliga fält förvandlats till vatten, har i och för ett ordnadt skolväsen nödgats göra stora uppoffringar, som hårdt trycka den idoga befolkningen, samt lärar hos Kongl. Maj:t genom underdånig ansökan anhållit att i och för sina skolinrättningars försäntande och bibehållande i tidsenligt skick få komma i åtnjutande af någon ringa del af de fördelar, som ön förut genom frikostiga donationer åtnjutit, men sedan utan invånarnes hörande eller förvällande förlorat.

Då sistlidne Riksdag beslöt, att en skrifvelse skulle afgå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes tillse, huruvida den för de qvarvarande Visingsö-skole-godshemmanen på obestämd tid antagna inspektorstjensten kunde indragas, och i enlighet med Kongl. Kammarkollegii utlåtande sagde inspektorstjenst utöfvas af vederbörande kronofogdar hvar inom sitt distrikt, och jag antager, att Kongl. Maj:t efter vederbörandes hörande finner sådan inspektorsbefattning nu mera öfverflödlig och i sammanhang dermed löneförmånerna, så väl arrendet för $\frac{1}{2}$ mtl Vettersmålen och $\frac{1}{2}$ mtl Stenkilstorp som kontanta lönen, böra indragas, anser jag, att dessa löneförmåner böra komma slöjd-, folk- och småskolorna på Visingsö till godo och detta så mycket hellre, som genom sådan förändring skolfonden i Jönköping, som uppbär öfriga inkomster, hvilka förr tillhört Visingsö, ej något förlorar.

Skulle mot förmodan Kongl. Maj:t för närvarande ej finna lämpligt att indraga Visingsö-skoleinspektorsbefattningen, och ostridigt är, att Jönköpings läroverk genom skatteköp och inlöste hemmanstalsräntor af en mängd skolegodshemman fått långt betydligare inkomster, än som vid öfverflyttningen beräknades, vore rätt och billigt, att af sådan vunnen förökning af inkomsterna Visingsö så tillgodoseddes, att dess invånare, som genom grefflig och sedermera kunglig ynnest varit tillförsäkrade kostnadsfritt både gymnasium och trivialskola, nu finge fria slöjd-, folk- och småskolor, motsvarande ortens behof.

Med anledning af hvad nu blifvit anfördt, får jag ödmjukast yrka, att Riksdagen för sin del ville besluta,

att, derest Kongl. Maj:t anser, att Visingsö-skole-gods-inspektorstjensten skall indragas, den lön, som hittills af inspektorn uppburits, nemligen arrende för Vettersmålen och Stenkilstorp jemte kontanta penningar, får utan minskning af det vanliga statsanslaget tillfalla Visingsö folk-, slöjd- och småskolor;

att derest denna tjenstebefattning för närvarande ej kan indragas, Visingsö skolväsen tills vidare årligen utan minskning af det vanliga statsanslaget får komma i åtnjutande af den ränta, som uppkommit för skatteköpta hemman från år 1871, då skatteköp blef tillåtet, så vidt räntan öfverstiger hvad förut till skolverket i Jönköping ingått.

Om remiss till vederbörande Utskott anhålles.

Stockholm den 26 Januari 1881.

J. Anderson,
från Tenhult.